

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВІДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

винутись компаніям), ні для економіки в цілому (туристична сфера як локомотив може суттєво вплинути на розвиток і зростання інших суміжних галузей: транспорт, будівництво, обслуговування і харчування, аграрний сектор тощо).

Список використаних джерел

1. Балабанов И., Балабанов А. Экономика туризма: Учебное пособие. – М.: Финансы и статистика. 2006. – 173 с.

2. Любіцєва О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). – К., 2009. – 436 с.

3. Редзюк Є.В. Актуальні завдання формування ефективних корпоративних інститутів власності в Україні // Фінанси України // Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України // Вип. №6 (223). – К.: 2014. – С. 112–125.

4. Федулова Л.І. Інноваційні контури розвитку туризму // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №6. – С. 137–147.

А.М. КЛИМЕНКО,

к.е.н., професор, кафедра економічної теорії, УДУФМТ,

В.С. МУКОВІЗ,

к.е.н., доцент, кафедра обліку, аудиту і статистики теорії, УДУФМТ

Шляхи розвитку малого підприємництва в агробізнесі

У статті розглянуто шляхи формування і розвитку малих підприємницьких структур на селі. У сучасних умовах малі форми ведення агробізнесу стали невід'ємною складовою сільського життя, одним із головних джерел доходів сільського населення та збереження їх соціального статусу. Поліпшення соціально-економічного становища в сільській місцевості можливе через розвиток підприємницької діяльності суб'єктів господарювання, першою чергою дрібних і середніх товаровиробників.

Ключові слова: фермерські господарства, особисті селянські господарства, інтеграція, кооперативи.

А.М. КЛИМЕНКО,

к.э.н. профессор, кафедра экономической теории УГУФМТ,

В.С. МУКОВІЗ,

к.э.н., доцент, кафедра учета, аудита и статистики УГУФМТ

Пути развития малого предпринимательства в агробизнесе

В статье рассмотрены пути формирования и развития малых предпринимательских структур на селе. В современных условиях малые формы ведения агробизнеса стали неотъемлемой частью сельской жизни, одним из главных источников доходов сельского населения и сохранения их социального статуса. Улучшение социально-экономического положения в сельской местности возможно через развитие предпринимательской деятельности субъектов хозяйствования, в первую очередь мелких и средних товаропроизводителей.

Ключевые слова: фермерские хозяйства, личные крестьянские хозяйства, интеграция, кооперативы.

A.M. KLIMENKO,

C. E. N. Professor, Department of economic theory PUFT,

V.S. MUKOVIZ,

C. E. N., associate Professor, the Department of accounting, auditing and statistics theory PUFT

The development of small entrepreneurship in agribusiness

The article describes the formation development of the development of small business organizations in rural areas. In modern conditions of small forms of agribusiness has become an integral part of rural life, one of the main sources of income of the rural population and the preservation of their social status. The improvement of the socio-economic situation in rural areas is possible through the development of entrepreneurial activity of economic entities, primarily small and medium producers.

Keywords: farms, private farms, integration, cooperatives.

Постановка проблеми. На сьогодні близько 40% жителів українських сіл працездатного віку не мають стабільного місця роботи і надійних джерел доходів. За офіційною даними, ще близько 1 млн. найактивніших сільських жителів перебувають на тимчасових заробітках у близькому та далекому зарубіжжі. Розвиток підприємницької діяльності малих суб'єктів господарювання (особистих селянських господарств, фермерських господарств, товариств з обмеженою відповідальністю тощо) та їх кооперування є найоптимальнішим виходом з даної ситуації. Однак у зв'язку з швидкоплинними змінами в аграрному секторі є необхідність дослідження шляхів, щодо формування нових організаційних форм у сільськогосподарській діяльності та розробки адекватного механізму участі держави в регулюванні та підтримці прийнятних форм виробництва. Недостатній науковий рівень

дослідженості цих питань у сучасних умовах обумовив вибір теми та напряму даної статті.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичним, методичним і практичним питанням розвитку підприємництва присвячена значна кількість праць у економічній науці. Дано проблематика певною мірою досліджувалась і висвітлювалась у працях таких вітчизняних вчених, як В.П. Горьовий, В.В. Зіновчук, М.М. Ільчук, Б.І. Ковалюк, М.Ф. Кропивко, П.А. Лайко, Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, О.М. Онищенко, П.Т. Саблук, В.К. Терещенко, В.В. Юрчишин та багатьох інших українських вчених.

Метою статті є узагальнення теоретичних та прикладних засад формування малих сільськогосподарських підприємств та шляхів їхнього розвитку в умовах формування нової структури агробізнесу.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виклад основного матеріалу. Структура аграрної галузі з розміром передбачає співіснування підприємств різних розмірів, зокрема і малих, які утворюють відповідну групу. Цю сукупність виробничого осередку, невеликого за масштабом, характеризує поняття «дрібне виробництво» [2, с. 22].

В Законі України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 23.03.2012 №4618 зазначається, що «суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, в тому числі до суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва».

Типовими представниками малого підприємництва на селі є особисті селянські (ОСГ) та фермерські господарства (ФГ), які займають значні, а інколи й домінуючі позиції у багатьох сферах сільськогосподарського виробництва (див. табл.). Потрібно відмітити, що на сьогодні порівняно з серединою 2000 років загальна кількість малих сільськогосподарських підприємств зросла більш ніж в 1,5 раза.

Аналіз динаміки обсягів виробництва окремих видів продукції рослинництва в господарствах суспільного та приватного секторів сільського господарства свідчить, що вирощування зернових культур та соняшнику залишається пріоритетом сільськогосподарських підприємств. Протягом 2010–2013 років ними було вироблено близько 80% зернових та 88,0% соняшнику. Разом із тим виробництво картоплі в Україні майже повністю розміщується в особистих селянських господарствах. Надходження овочевої продукції від особистих селянських господарств за цей період порівняно з 1990 роком збільшилося майже у 5 разів. Аналіз динаміки виробництва молока і м'яса свідчить про те, що їх товарне виробництво поступово переходить на великі тваринницькі комплекси сільськогосподарських підприємств.

Основні відмінності між ОСГ та ФГ прописані на рівні законів України «Про особисте селянське господарство» та «Про фермерське господарство». Згідно з останнім законодавчим актом фермерське господарство визначається як підприємницьке формування. В той час як в іншому законі зазначається, що особисте селянське господарство – це вид діяльності сільських домогосподарств сільських поселень, який не носить підприємницького характеру і має за мету не одержання прибутку, як фермерське, а самозабезпечення продовольством сім'ї з правом реалізації його надлишку.

В українському законодавстві підприємництво визначається як безпосередня самостійна, систематична, на власний

Місце ОСГ у розвитку аграрного виробництва України

Показник	Рік							
	1990		2000		2010		2013	
	всього	ОСГ	всього	ОСГ	всього	ОСГ	всього	ОСГ
Частка ОСГ у валовому виробництві всіх категорій господарств, %: зерна	100	2,8	100	18,4	100	25,4	100	21,8
картоплі	100	71,4	100	98,4	100	98,6	100	96,7
овочів	100	26,9	100	83,1	100	88,3	100	85,8
соняшнику	100	2,4	100	12,5	100	12,7	100	12,2
молока	100	24,0	100	71,0	100	52,2	100	47,7
м'яса (у забійній вазі)	100	28,9	100	73,7	100	54,0	100	41,9

Джерело: розраховано на підставі [2].

ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством [4, 5]. До малих підприємств незалежно від галузі, в якій вони функціонують, належать фізична чи юридична особа, в яких середньорічна чисельність працюючих не перевищує 50 осіб та річний дохід є на рівні не вище 10 млн. євро, а до мікропідприємств належать ті, де кількість працівників має не перевищувати 10 осіб, а дохід 2 млн. євро.

Виходячи із законодавчих норм можна констатувати, що найбільш розповсюдженими формами малого сільськогосподарського підприємництва є фермерські господарства, які утворилися у відповідності до Закону України «Про фермерське господарство» або в результаті реформування КСП і ведуть виробництво сільськогосподарської продукції на власних та орендованих земельних і майнових паях, використовуючи при цьому працю власника та членів його сім'ї. До категорії малого сільськогосподарського підприємництва також належать малі сільськогосподарські підприємства, що класифікують на:

- мікропідприємства: кількість працівників до 10 осіб та площа сільгospугідь до 20 га;
- дрібні: кількість працівників до 30 осіб та площа сільгospугідь від 21 до 100 га;
- мали: кількість працівників до 50 осіб та площа сільгospугідь від 101 до 500 га. А також сільськогосподарські обслуговуючі та виробничі кооперативи і в деякій мірі особисті селянські господарства.

В більшості країн світу існують встановлені межі, досягнувші яких домашні господарства переходять у статус фермерського господарства, тобто вважається вже не підсобним, а фермерським: у США – це \$1 тис. товарної продукції на рік, у Німеччині – утримання 1 га ріллі або 3 корови чи 5 свиней, у Данії – 300 євро річного прибутку [6]. В Україні ці обмеження встановлені на законодавчому рівні [7], так розмір площи земельної ділянки має не перевищувати 2 га.

Аналізуючи досвід інших країн щодо становлення і розвитку підприємництва в сільськогосподарському виробництві, слід відмітити, що завдяки великій кількості суб'єктів підприємницької діяльності забезпечується високий рівень розвитку цієї галузі у країнах Європи. В таких країнах, як Бельгія, Голландія, Данія, Швеція, Польща, дрібний і середній бізнес у сільськогосподарському виробництві становить 90–99% від загальної кількості [7, 8]. Це дозволяє забезпечувати якісни-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ми і необхідними продуктами власний ринок, а також експортувати значні обсяги на зовнішній ринок. Крім того, це забезпечує робочі місця, що сприяє підвищенню рівня зайнятості населення, раціональному використанню трудових ресурсів.

Процес становлення та розвитку малих підприємств в агробізнесі пов'язаний із внутрішніми та зовнішніми чинниками, які гальмують цей процес, а саме: значне зростання цін на сільськогосподарські машини і обладнання не дозволяє їм вести виробничий процес на високому технологічному рівні; дефіцит бюджетів як державного так і місцевого, не дозволяє широко фінансувати програми розвитку підприємств малого бізнесу; відсутня інфраструктура ринку збуту виробленої продукції та постачання ресурсів, фактично не діє система страхування економічних ризиків та кредитів, відчувається суттєвий дефіцит володінні сучасними інструментами управління у багатьох керівників – власників.

Ми погоджуємося з висновками вчених-економістів [9, 10] про те, що особисте селянське господарство виступає основним елементом для переходу на мале підприємництво. Проте рівень доходу конкретного домашнього господарства (формується із заробітної плати, реалізації надлишків сільськогосподарської продукції виробленої в сімейному господарстві, відсотків вразі наявності цінних паперів, депозитів тощо) повинен відповідати певному рівню доходів. А оскільки розподіл доходу даних господарств є нерівномірним, то й рівень готовності їх для підприємницької діяльності різний.

У цьому випадку одним із шляхів вирішення цієї проблеми є кооперування дрібних сільськогосподарських товаровиробників, що дасть змогу реалізувати на ринку надлишкову продукції та значно підвищити рівень її товарності і забезпечити надходження коштів до сімейних бюджетів селян.

Так, у країнах Скандинавії близько 80% всієї продовольчої продукції, 52% – у Німеччині, Іспанії, Франції знаходять збут через кооперативи. Що ж до США, тут переробкою молока займається 82%, збутом продукції – 30%, виробництвом цукру – 51%, реалізацією худоби – 40%, постачанням добрив – 45% відповідно кооперативні об'єднання. А кооперативи Китаю і Японії на внутрішній та зовнішній ринки постачають понад 90% сільськогосподарської продукції [11].

Кооператив є організаційним утворенням, оскільки його члени утворюють організацію, не втрачаючи при цьому своєї самостійності.

Так, згідно зі статтею 1 Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» (від 20.11.2012 №5495–VI) сільськогосподарські кооперативи за метою, завданнями і характером діяльності поділяються на виробничі та обслуговуючі [1].

Виробничий кооператив – це сільськогосподарське підприємство корпоративного типу, створене шляхом добровільного об'єднання матеріальних внесків і зусиль сільськогосподарських товаровиробників (окремих громадян та юридичних осіб) для організації демократичного управління і поділу, ризику та одержання доходів відповідно до участі в господарській діяльності цього підприємства.

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив визначається як юридична особа, утворена юридичними та фізичними особами на засадах добровільного членства та об'єднання майнових та пайових внесків для спільної діяль-

ності у сільському господарстві для надання послуг та обслуговування переважно членів кооперативу.

Основними стримуючими факторами ефективного використання кооперативної форми господарювання в агробізнесі України слід вважати такі:

- недостатня розвиненість ринкових інституцій;
- низький рівень матеріально-технічної бази АПК;
- неузгодженість між різними сферами АПК;
- відсутність конкретної, визнаної суспільством стратегічної програми перебудови агропромислового комплексу, в якій кооперація могла б займати провідне місце в реформуванні економічних відносин селян як підприємців і засновників власного господарювання і підприємництва, користувача і споживача сільськогосподарської продукції.

Позитивними рисами створення первинних сільськогосподарських кооперативів слід вважати: безпосередню участь виробників сільгосппродукції в управлінні діяльністю кооперативів, можливість підвищення прибутковості в роботі первинних сільськогосподарських ланок за рахунок налагоджених процесів збуту сільгосппродукції, наявність умов для повного прояву підприємницьких якостей, зокрема таких, як високий професіоналізм, можливість сумісництва виробничих і управлінських функцій, резервів зниження цін на продукцію, кооперативна адаптованість до змін кон'юнктури ринку.

Сільськогосподарські кооперативи є виходом із кризи, що переживають виробники сільськогосподарської продукції. Історія свідчить, що перед тим, як стати характерною рисою сільськогосподарського сектору, в більшості країн з розвинутою ринковою економікою кооперативний рух отримував поштовх у часи криз і змін. Споконвічно це були дії «самооборони» з боку фермерів, підтримані пізніше владою [4]. Розвиток кооперації, особливо на початковому етапі, потребує державної підтримки, важливим чинником якої є розробка і реалізація спеціальних державних програм.

Державна підтримка та регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації має бути насамперед сконцентрована на питаннях фінансово-кредитної підтримки сільськогосподарської кооперації, інформаційного, консультаційного і методичного забезпечення діяльності сільськогосподарських кооперативів, підготовки кадрів. Державна фінансово-кредитна підтримка сільськогосподарської кооперації, на думку Союзу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, має включати, з одного боку, заходи для підтримки малих форм господарювання, що сприятиме розширенню соціальної бази кооперації, з іншого – власне самих кооперативів.

Висновки

Значна роль у вдосконаленні розвитку малого підприємництва у агробізнесі належить кооперації, яка покликана шляхом об'єднання зусиль її засновників – малих підприємств, фермерів, особистих селянських господарств формувати нову структуру АПК країни. Дослідження показали необхідність створення як виробничих, так і обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів.

Перспективним напрямом розвитку сільськогосподарських кооперативів є процеси їх інтеграції в різноманітні структури зокрема в кооперативні Союзи та різні спілки на регіонально-му рівні – це Союзи регіональних кооперативних об'єднань, які

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВІДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

дозволяють ефективно використати спільні фінансові, матеріальні, земельні, складські транспортні та інші ресурси.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17.07.97, №469/97-ВР // Відомості Верховної Ради України, 1997, №39. – С. 261.
2. Березівський П.С. Перспективи розвитку особистих селянських господарств як організаційної форми господарювання на селі Львівщини в пореформений період / П.С. Березівський, О.Й. Хом'як // Ринкова трансформація економіки АПК: Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. – К.: IAE, 2002. – Ч. 2 – С. 36–39.
3. Статистичний щорічник України 2012 рік. – К.: Держстат України, 2013. – 492 с.
4. Указ Президента України «Про Концепцію вдосконалення державного регулювання господарської діяльності» від 03.09.2007 №816/2007 // Офіційний вісник Президента України, 2007, №30 (24.09.2007). – С. 602.
5. Діяльність підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності, 2010: стат. збірник / За ред. Жук І.М. – К., 2011. – Ч. 2. – 375 с.
6. Збарська А.В., Липовяк-Мелкозьорова А.І. Розвиток дрібнотоварного сектора сільських поселень України / За ред. професора В.К. Збарського. – К.: ННЦ IAE, 2010. – 654 с.
7. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 №742-IV.
8. Серван Шрейбер Ж.Л. Ремесло предпринимателя: Серван Шрайбер П. Десять портретов предпринимателей / Пер. с англ. – М.: Междун. отн., 1993. – 248 с.
9. Свіноус І.В. Методологічні аспекти щодо трактування поняття «особисте селянське господарство» / І.В. Свіноус // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету / ПДАТУ. – Кам'янець-Подільський, 2008. – Вип. 16, т. 3. – С. 148–151.
10. Шпичак О.М. Реалізація продукції особистих селянських господарств – витрати, ціни, ефективність: монографія / О.М. Шпичак, І.В. Свіноус. – К.: ННЦ IAE, 2008. – 300 с.
11. Томич І.Ф. Терниста дорога українського фермера. До 20-річчя фермерського руху (історія становлення та розвитку АФЗУ) / І.Ф. Томич. – К.: ВД «Авиценна», 2010. – 288 с.

Т.М.ІВАНЮТА,

к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій

Ринок пивобезалкогольних напоїв: вплив на економічну безпеку підприємств, виявлення можливостей та загроз

Кризовий стан економіки та розвиток інтеграційних процесів посилюють необхідність дослідження стану економічної безпеки підприємств, що передбачає здатність протистояти небезпекам та загрозам, а також використовувати наявні та потенційні можливості. Виявлення небезпек та можливостей, а також їхнє врахування дозволить підвищити ефективність управління бізнесом сьогодні та гарантувати розвиток у майбутньому.

Ключові слова: стан галузі, безпека, підприємство, економічна безпека, загрози, можливості, пивобезалкогольна галузь, харчова промисловість.

Т.Н.ІВАНЮТА,

к.э.н., доцент, Национальный университет пищевых технологий

Рынок пивобезалкогольных напитков: влияние на экономическую безопасность предприятий, выявление возможностей и угроз

Кризисное состояние экономики и развитие интеграционных процессов усиливают необходимость исследования состояния экономической безопасности предприятий, что предполагает способность противостоять опасностям и угрозам, а также использовать имеющиеся и потенциальные возможности. Выявление опасностей и возможностей, а также их учет позволит повысить эффективность управления бизнесом сегодня и гарантировать развитие в будущем.

Ключевые слова: состояние отрасли, безопасность, предприятие, экономическая безопасность, угрозы, возможности, пивобезалкогольная отрасль, пищевая промышленность.

T.IVANJUTA,

candidate of economic sciences, National University of Food Technologies

Market beer & soft drinks: the impact on the economic security of enterprises, identification of opportunities and threats

The crisis state of the economy and the development of integration processes reinforce the need for research on the status of economic security of enterprises, which implies the ability to resist risks and threats, and to use the existing and potential opportunities. Identify threats and opportunities, as well as their accounting duality to increase the efficiency of business management today, and to ensure that development in the future.

Keywords: state of the industry, security, enterprise, economic security, threats, opportunities, beverage industry, food industry.

Постановка проблеми. Будь-яке сучасне підприємство представляє собою відкриту систему, що тісно взаємодіє із зовнішнім середовищем. Причому зовнішні (галузеві) умови виступають як фактори, що визначає певним чином вну-

трішні умови і можливості, і які в сукупності прямо впливають на умови забезпечення економічної безпеки підприємства, яка своєю чергою визначає можливість підприємства існувати на ринку, витримувати конкуренцію, розвиватись.